

Fra: "Kjell Olav Masdalen" <komasdalen@outlook.com>
Sendt: torsdag 29. august 2024 22.45.33
Til: "NVE Høringsuttalelser" <uttalelse@nve.no>
Emne: "Høringsuttalelse". Saksnummer 20230857

Kjell-Olav Masdalen

Åmli 29. august 2024

Tveit 372

4865 Åmli

Norges vassdrags- og energidirektorat

Postboks 5091, Majorstuen,

0301 OSLO

uttalelse@nve.no

Høring av detaljplan for miljø og landskap for Stifoss kraftverk

Høringsuttalelse, saksnummer 202308357.

Jeg er klar over at jeg ikke står på lista over de NVE ber om høringsuttalelse fra. Jeg tillater meg likevel å komme med noen kommentarer. Jeg har tidligere fått aksept som meningsberettiga i saka.

Til orientering: Min bakgrunn er at jeg har vokst opp i det nære naboskap til Stifoss og kjenner Stifoss og området svært godt. I seinere tid har jeg og min samboer restaurert bygningene på småbruket Stifossmoen like ved. Min faglige bakgrunn er at jeg er historiker og har vært direktør ved Aust-Agder museum og arkiv i Arendal.

Jeg viser først til Fortidsminneforeningens høringssvar, som jeg støtter fullt ut. Videre har Risør kommune gitt høringssvar som understreker betydningen av at de gamle fabrikkbygningene i Stifoss blir ivaretatt, i første omgang ved sikring mot videre forfall.

Dessuten må en regne med at tremassefabrikken på Sønedeled kan bli revet. Da står bare Stifoss tilbake som representant for en særs viktig industrihistorie, ikke bare for distriktet, men for heile Agder. Som dokumentasjon legger jeg ved ei kort skisse for hva tremassefabrikken representerer av industrihistorie på Agder fra 1600-tallet og fram til vår tid.

I tillegg vil jeg peke på hustuftene etter plassen Øvre Stifoss, som ligger i det skraverte feltet for tilriggingsområdet like ved demningen. Hustufta for innhuset kan fortsatt ses, samt grunnmurene til uthuset. Innhuset brant ned 4. nov. 1878, og 4 mennesker omkom. Årsaken til brannen var at faren i huset hadde fått gassolje istedenfor lampeolje. Det førte til en eksplosjonsarta brann. Denne hendelsen har satt seg i folkeminnet og er blitt gjenfortalt opp til vår tid. Hendelsen og minnene om den kan dessuten være et eksempel på den sterke betydninga Stifoss og industribygningene der fortsatt har for mange mennesker i distriktet rundt. Det ville være tragisk om disse tuftene blir ødelagt i forbindelse med bygging av nytt kraftverk, som for øvrig folk i området er svært positive til. Og det ville være tragisk om ikke fabrikkbygningene i Stifoss blir sikra.

Med vennlig hilsen

Kjell-Olav Masdalen

Vedlegg:

Den industrielle vugge på Agder sto ikke i Arendal, heller ikke i Kristiansand, den sto heilt øst i fylket, i Søndeled, Gjerstad og Risør. I 1560 anløp over 150 fartøyer til kysten av Nedenes for å skipe ut trelast. De fleste fartøyene kom fra Holland, og de fleste kom utvilsomt til uthavnene heilt øst på Agder. I 1601 kom det 182 skuter, heile 57 av dem til Risør, langt flere enn til Arendal og andre eksporthavner på Agder. I 1608 var antallet steget til 385. På slutten av 1500-tallet og begynnelsen av 1600-tallet blei det utskipa like mye trelast fra Risør som fra de viktigste utskipningsstedene i Telemark og Vestfold, og mer enn fra Drammens-området.

Årsaka til det var først og fremst at skauen øst i fylke sto tett heilt ned til kysten. Etter hvert som den blei uthogd, blei det fylt på med tømmer fra vassdraga som rant ut i Sandnesfjorden og Søndeledfjorden, særlig fra Gjerstadvassdraget. Derfor lå også de største sagbruka i landsdelen her, som Hønnebø nede ved kysten, og Stifoss og Brokeland i Gjerstadvassdraget. Først et godt stykke ut på 1600-tallet overtok Arendal, og etter hvert Kristiansand som de viktigste utskipningsstedene. Etter hvert som tømmerressursene langs kysten og i de kystnære strøk blei uttømt, kunne tømmeret hentes fra et langt større oppland langs Nidelva, Tovdalsvassdraget og Otra. Ikke desto mindre fortsatte tømmerressursene å være svært viktige for Risør, Søndeled og

Gjerstad. Sagbruka langs vassdraga skar bjelker, planker og bord heilt opp til forrige århundre. På slutten av 1800-tallet vokste den viktige tremasseproduksjonen fram, med tremassefabrikker anlagt på Egeland's Verk (1888), Stifoss (1893), Søndeled (1907) og Risør (1923). Det går ei direkte industrihistorisk linje fra de første sagbruka anlagt i tida før og etter 1600 til tremassefabrikkene på 1800- og 1900-tallet. De la grunnlaget for vår materielle trygghet og velferdsstaten.